

Informacinės technologijos

Dėl sparčios informacinių technologijų raidos ir pasiekimų Lietuva, sekdamą kitų išsivysčiusių Vakarų valstybių pavyzdžiu, išaugo į inovatyvią ir pažangią valstybę. Internetas ir visuotinė skaitmenizacija tapo įprasta kasdienio gyvenimo dalimi.

Kokia lietuvių kurta programėlė padeda patogiai keliauti viešoju transportu visame pasaulyje?

Viena žinomiausių lietuviškų programėlių – „Trafi“. Ji analizuoja viešojo transporto situaciją mieste realiu laiku. 2016 m., per Rio de Žaneiro olimpinės žaidynes, „Trafi“ buvo oficiali atletų kelionių planuotoja. Be to, 2022 m. technologijų miltinė „Google“, bendradarbiaudama su Lietuvos programuotojais, didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje) įdiegė „Google Maps“ papildinį, kuris leidžia keleiviams patikrinti, kur esamu momentu rieda jo laukiamas autobusas ar troleibusas.

Kaip kasdienybėje susiduriame su informacinių technologijų pasiekimais?

Aktyvuodami elektroninį viešojo transporto bilietą, atsiekaidami banko kortele, naršydami internete, naudodamiesi socialiniais tinklais, planuodami keliones, per pamokas, po pamokų tikrindami elektroninį dienyną, dresuodami augintinius ir t. t.

Koks fizinis išradimas ateityje galėtų atgabenti maistą į namus?

Technologinę pažangą regime ne tik išmaniųjų įrenginių ekranuose, bet ir naudodamiesi įvairiais įrenginiais. Vis populiaresni Lietuvoje tampa dronai – bepilotės skraidyklės, valdomos autonomiškai arba nuotoliniu būdu. Šiandien jos naudojamos karo pramonėje, pramogų sektoriuje ir kitur, todėl neabejojama, kad ateityje pirkinius ar užsakytą maistą klientui į namus atgabens ne kurjeris, o dronas.

Kur Lietuvoje buvo pastatyta pirmoji palydovinio ryšio antena?

Interneto atsiradimą Lietuvoje smarkiai paskatino 1991 m. sausio 13-osios įvykiai, nes kovotojai už laisvę siekė siųsti žinią pasauliui apie sovietų agresiją. Šių įvykių fone ant Seimo (tuo metu – Aukščiausiosios Tarybos) stogo iškilo palydovinio ryšio antena. Laisvas internetas visuotiniu mastu pradėjo veikti 1991 m. spalio 10 dieną. Nenutrūkstamas interneto ryšys būtinas didelei daliai technologijų.

Koks reiškinys vadinamas „vienaragiu“ ir kas buvo pirmasis Lietuvos vienaragis?

„Vienaragis“ – sėkmingas aukštųjų technologijų startuolis, kurio rinkos vertė perauga 1 mlrd. eurų. Pirmuoju Lietuvos vienragiu 2019 m. tapo didžiausia visoje Europoje internetinė naudotų drabužių mainų ir prekybos platforma „Vinted“.

Kokia kompiuterių mokslų šaka pastaruju metu sparčiausiai tobulėja visame pasaulyje?

Dirbtinis intelektas. Ši technologija gali būti taikoma labai plačiai. Su ja eksperimentuoja ir Lietuvos programuotojai. Valstybės lygmeniu buvo sukurta Lietuvos dirbtinio intelekto strategija.

Kodėl kiekvienam paaugliui derėtų įsidiegti programėles „Ramu“, „Atsipūsk“ ir „Antistresiniai pratimai“?

Pirminė technologijų paskirtis – tarnauti žmogaus patogumui, palaikyti fizinę ir emocinę jo higieną. Kartu su pramoginėmis programėlėmis telefone vertėtų įsidiegti ir tokias, kurios padeda valdyti stresą ir suprasti skirtingas emocijas bei jų kilmę. Lietuviai yra sukūrę keletą tokių programėlių, pavyzdžiui, „Ramu“, „Atsipūsk“ ir „Antistresiniai pratimai“.

ELEKTRONINĖ NOSIS

Lietuviai sukūrė pirmąją tokio tipo technologiją – elektroninę nosį, kuri „pausto“ maisto produktus ir į išmanųjį telefoną siunčia atsakymą – produktas tinkamas vartoti ar ne. Žmogaus nosis negali identifikuoti žaliųjų mėsos ir žuvisių galimai esančių infekcijų ar ligų, o elektroninė nosis tai atlieka per 5 sekundes.

Kas rodo, kad interneto svetainė yra lietuviška?

Kiekviena interneto svetainė turi unikalų savo domeną. Lietuvos identifikaciniu ženklu skaitmeniniame pasaulyje tapo domenas „.lt“. Norvegijoje esančiam Oslo universitetui padedant, šis domenas atsirado 1992 metais.

Kam skirtos išmaniosios programėlės „Dogo“ ir „Boop“?

Lietuvių programuotojai, kuriantys programėles, siekia palengvinti keturkojų augintojų kasdienybę. „Dogo“ yra nuotolinio dresavimo programėlė, padedanti šeiminiškams namų sąlygomis išmokyti savo augintinius svarbiausių komandų. Kita lietuviška platforma „Boop“ į vieną vietą suvedė šeiminiškų su jų keturkojų vedžiotais, prižiūrėtojais, grožio puoselėtojais ir t. t.

Lietuvos valdovai

Susikūrus Lietuvos valstybei, šalyje įsigalėjo monarchinis valdymas – valdžia priklausė vienam žmogui. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) laikais – nuo 1236 m. iki 1569 m. – iki Liublino unijos šalį valdė kelių dinastijų atstovai.

Kiek Lietuvos istorijoje būta karalių?

Tik Mindaugas (~1200–1263). Lietuvos didysis kunigaikštis Mindaugas karaliumi karūnuotas buvo 1253 metais. Tikslių žinių apie Mindaugo karūnavimą iki šiol turima labai nedaug, tačiau šį istorinį faktą patvirtina ne vienas šaltinis. Mindaugas taip pat buvo pirmasis pirmosios Lietuvos valstybės vadovas.

Kuri dinastija Lietuvą valdė ilgiausiai?

Gediminaičiai – ilgiausiai valdžiusi Lietuvos didžiųjų kunigaikštijų dinastija. Jos pradininkas – didysis kunigaikštis Gediminas (~1275–1341).

Kaip asmuo galėjo tapti LDK valdovu?

LDK laikais galėjo itin griežta santvarka. Šalies valdovas pasikeisti galėjo tik susiklosčius dviem aplinkybėms – mirus ankstesniam valdovui arba valdžią užgrobęs jėga.

Kuris vienintelis iš Lietuvos valdovų apibūdinamas epitetu „didysis“?

Vytautas Didysis (~1350–1430) – žymiausias Lietuvos valdovas. Prie svarbiausių jo nuopelnų priskiriama pergalė Žalgirio mūšyje ir sukurtą valstybę „nuo jūros iki jūros“. Vytauto Didžiojo laikais, XV a., Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė užėmė apie 900 tūkst. km² plotą ir buvo didžiausia valstybė Europoje. Pietuose Lietuvos sienos siekė Juodąją jūrą, t. y. dabartinę Ukrainos teritoriją.

Kodėl Gedimino įkurto Vilniaus miesto simbolis yra geležinis vilkas?

Vilniaus miesto simbolis – geležinis vilkas – kilo iš legendos. Anot jos, Gediminas išvykęs medžioti ir nakčiai apsisėjęs laukyme. Kunigaikštis užmiges ir susapnavęs ant kalno staugiantį geležinį vilką. Ryte žmyns šitaip išaiškines sapną: šioje vietoje rasis miestas, apie kurį žinosiąs visas pasaulis. Tas miestas ir yra Vilnius.

Gediminaičių dinastija pasibaigė sulig paskutinio dinastijos valdovo mirtimi. Kas jis buvo ir kodėl pasibaigė dinastija?

Gediminaičių dinastija pasibaigė mirus jos atšakos – Jogailaičių dinastijos – valdovui Žygimantui Augustui (1520–1572), Lenkijos karaliui ir Lietuvos didžiajam kunigaikščiui. Jis nesulaukė palikuonių, todėl Gediminaičių dinastija nutrūko.

Kuo Lietuvai nusipelnė Jogaila?

1387 m. įvyko vienas reikšmingiausių Lietuvos istorijos įvykių – krikštas. Daugiausia dėl politinių sumetimų Lietuva jautė spaudimą iš pagonybės pereinant į krikščionių tikėjimą. 1386 m. Krokuvoje pasikrikščinęs Jogaila vedė Lenkijos karalienę Jadvygą ir tapo Lenkijos karaliumi. 1387 m. prasiėjo Lietuvos gyventojų krikštas. Pirmiausia Vilniuje buvo pakrikštyta LDK diduomenė, vėliau – miestiečiai ir kiti gyventojai.

Kas vadovavo Žalgirio mūšiui?

1410 m. liepos 15 d. Žalgirio mūšyje susirėmė jungtinė Lietuvos ir Lenkijos bei Vokiečių ordino kariuomenės. Politinis sąjungininkų kariuomenės vadovas buvo Jogaila, bet mūšio lauke kariams vadovavo jo pusbrolis, Kęstučio sūnus, Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas (~1350–1430). Pergalė Žalgirio mūšyje – didžiausias Vytauto Didžiojo nuopelnas.

MEILĖS ISTORIJA

Jau 500 metų aptarinėjama legendomis apipinta Žygimanto Augusto ir Barbaros Radvilaitės (~1520–1551) meilės istorija. Pasakojama, kad Žygimantas Augustas buvo padaręs Barbarai slaptą tunelį tarp karaliaus rūmų Vilniuje ir Radvilų dvaro. Ju vedybos taip pat, manoma, buvusios slaptos, nes šiai meilei priešinosi ir Žygimanto Augusto motina, karalienė Bona Sforza, ir lenkai. 1551 m., po jungtinių neprajęs nė 5 metams, Barbara Radvilaitė susirgo ir mirė. Jos karstą Žygimantas Augustas lydėjęs nuo pat Krokuvos iki Vilniaus.

Kokiam Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino pasiekimui 2023 m. sukako 700 metų?

Gedimino raštuose laiškuose pirmą kartą paminėtas Vilnius. Laiškai buvo skirti Popiežiui Jonui XXII, Europos miestams ir miestiečiams. Pirmieji du laiškai neišlikę, o trečias datuotas 1323 m. sausio 25 diena. Ji ir laikoma Vilniaus gimtadieniu.

Kuo Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Algirdo ir Kęstučio tarpusavio santykiai buvo neįprasti viduramžių kontekste?

Viduramžiais dėl valdžios brolis galėdavo be skrupulų pakelti ranką prieš brolių. Gedimino sūnūs Algirdas (~1296–1377) ir Kęstutis (~1300–1382) – priešingai – visą gyvenimą dalijosi valdžia. Po Algirdo mirties Kęstutis valdovu pripažino Algirdo sūnų iš antrosios santuokos – Jogailą (~1351–1434).

Kur gyvena kiaunės?

Lietuvoje yra paplitusios dvi kiaunių rūšys: miškinė ir akmeninė. Akmeninė kiaunė dažniausiai sutinkama prie gyvenviečių, net miestuose, palepėse, bet gyvena ir miškuose; miškinė kiaunė gyvena miškuose. Abiejų išvaizda panaši, tik akmeninė kiaunė ant kaklo turi didelę baltą dėmę.

Kokių gyvūnų Lietuvos miškuose daugiausia?

Šernų ir stirnų. Siekiant sumažinti šernų populiaciją ir afrikinio kiaulių maro plitimą, nuo 2014 m. šernai intensyviai medžiojami ištisus metus.

Koks ypatingas požymis sieja visus žinduolius?

Visi žinduoliai turi 7 kaklo slankstelius – ir kurtis, ir stirna, ir žmogus, ir net žirafa!

Ar Lietuvos miškuose galima sutikti mešką?

Meškos Lietuvoje nebegyvena, išnyko prieš šimtmetį. Bet atklysta iš gretimų valstybių. Užfiksuota, kad Labanoro girioje nuo 2021 m. žiemos viena meška jau gyvena nuolat. Tikėtina, jog kažkada meškos grįš į Lietuvą.

Koks didžiausias ir mažiausias šikšnosparniai Lietuvoje?

Didžiausias – rudasis nakviša. Jo kūno ilgis – apie 8 cm, svoris gali siekti apie 40 gramų. Mažiausias – šikšniukas nyktukas, 4 cm ilgio ir 4–7 g svorio.

Kieno svoris rudenį padidėja dvigubai?

Barsukų. Vasarą jie sveria apie 10 kg, o rudenį, prieš žiemos miegą prikaupę riebalų atsargų, – dvigubai daugiau; žiemą needa.

Ką galime sutikti parkuose?

Paprastąją voverę. Vikruolė šokinėja Lietuvos miškų ir parkų medžiais, lajoje nušoka net 3–4 metrus.

Kiek ežiai turi spyglių?

Ežio nugara ir dalis šonų apaugę spygliais, kurių ilgis siekia iki 3 centimetrų. Suaugę ežiai turi apie 5–6 tūkst. spyglių, jauni ežiukai – tik apie 3 tūkst. Ežiukai gimsta apaugę minkštais šviesiais spygliukais, praregi po 14–18 dienų. Per sezoną ežiai atsiveda 1–2 jauniklių vadas po 3–5 jauniklius.

Kas miega 6–7 mėnesius?

Miegapelė. Lietuvoje gyvena 4 rūšys miegapielių (didžioji, miškinė, lazdyninė, ažuolinė; dažniausia – lazdyninė). Į Lietuvos raudonąją knygą įrašyta miegapelė, rudenį prikaupusi daug atsargų, užmiega rugsėjį ir miega net 6–7 mėnesius, paprastai iki gegužės. Miegodama netenka beveik trečdaliao kūno masės.

Kas stipresnė už šunį?

Lošis. 2022 m. duomenimis, Lietuvoje buvo apie 140 lošių. Lietuva yra vienintelė Baltijos šalis, kurioje draudžiama medžioti lošis; jos nemedžiojamos jau nuo 1979 metų. Nuo 2000 m. lošis įrašyta į Lietuvos raudonąją knygą.

LIETUVOS ZOOLOGIJOS SODAS

Daugelį Lietuvos ir pasaulio gyvūnų, nykstančių rūšių galima pamatyti nuo 1938 m. veikiančiame Lietuvos zoologijos sode Kaune.

Krūmai

Lietuvoje gausu įvairių rūšių krūmų. Daugelis jų auginami kaip dekoratyviniai augalai aplinkai papuošti (alyvos, jazminai). Kiti auginami dėl jų nokinamų naudingų valgomųjų uogų (agrastai, serbentai, naminės avietės). Didžioji dalis Lietuvoje augančių krūmų yra lapuočiai, tačiau krūmams taip pat priskiriamas paprastasis kadagys bei daug kitų dekoratyvinių spygliuočių.

Kokie krūmai įprasti mūsų miškuose?

Lietuvos miškuose dažniausiai auga karklai, lazdynai, gudobelės, ožekšniai, putiniai, šunobelės, o miško retumose įprasti šaltkėsniai. Derlingose, atvirose vietose auga juodauguogiai ir raudonuogiai šėivamedžiai. Labai gausu erškėčių, o pats dažniausias krūmas – raukšlėtalapis erškėtis.

Koks krūmas žydi net žiemą?

Hamamelis. Jo žiedai geltonos spalvos, savotiško grožio ir įdomios formos. Žiedai gali prasiskleisti ir rugsėjį, bet įprastai hamamelis pražysta lapkričio pabaigoje ir žydi ilgai, kartais net visą mėnesį. Šis egzotiškas krūmas Lietuvoje savaime neauga.

Kuo išskirtinis Arlaviškių kadagynas?

Tai vienintelis kadagynas Lietuvoje, išsidėstęs vaizdingame Nemuno kilpos šlaite, Kauno rajone. Arlaviškių kadagynas dar vadinamas Kadagių slėniu, o per Arlaviškių botaninį draustinį vedantis pažintinis takas 2016 m. buvo pripažintas gražiausiu Lietuvoje.

Ar verta valgyti kukmedžio uogas?

Visas kukmedis yra labai nuodingas. Vienintelės dalys, kurios nenuodingos ir net valgomos, – raudonos uogos, tiksliau, apysėkliai. Bet geriau neeksperimentuoti, nes uogos viduje esanti sėkla – taip pat labai nuodinga. Tačiau iš europinio kukmedžio spyglių ir žievės gaminama antižėninių preparatai.

Kuo įdomūs grėsviai?

Suvalgius grėsvių lapų ar šakelių galima mirtingai apsinuodyti, tikriausiai todėl krūmas ir pavadintas taip agresyviai. Grėsvio sultyse daug toksinų, kurie gali sukelti net konvulsijas, paralyžių ir mirtį. Tačiau šis krūmas pasižymi įspūdingais žiedynais ir visada žaliuojančiais lapais, tad puikiai atrodo soduose ir gėlynuose.

Kokio krūmo uogose yra daugiausia vitamino C?

Iš visų Lietuvoje augančių uogų erškėtuogės yra didžiausias vitamino C kiekis, jose gausu ir kitų vitaminų bei mikroelementų. Erškėčiai dar kitaip vadinami parko rožėmis. Dėl vertingų uogų ir kvapių žiedų mėgstami sodinti privačiose sodybose.

Koks krūmas Lietuvoje nuodingiausias?

Savaime Lietuvoje augantis paprastasis žalčiulinkis. Krūmas puošnus, rožiniais žiedeliais, pražysta anksti pavasarį, kartais dar net nenuitirpus sniegui. Labai nuodingas visas augalas, ypač sėklos, kurių ir 10 užtektų mirtingai vaiko dozei, o ant odos užtiškęs sulčių lašelis gali sukelti dermatitą. Ne veltui daugelyje Europos šalių jo pavadinimas siejamas su vilku ar miško našliu.

Kodėl lazdynas nuo seno buvo mėgstamas lietuvių?

Lazdynas – anksčiausiai pražystantis medingas augalas, jo žirginiai turi daugiau žiedadulkių nei kiti augalai, todėl labai naudingi bitėms. Nuo senų laikų skanius riešutus brandinantys lazdynai dažnai augdavo prie sodybų, buvo saugomi ir net vadinami įvairiais vardais: riešutiniu lazdynu, lazda, lazdeniu, lazdy medžiu, riešutlazda, lazdy krūmais ir kitaip.

AUKŠČIAUSIA AVIETĖ

Vaiskrūmiai įprastai neauga aukšti, vis dėlto 1999 m. Šeduvoje užfiksuota aukščiausia avietė Lietuvoje – net 5,14 m aukščio.

Kada paukščiai pradeda lesti šaltalankių uogas?

Nederlingose žemėse augančių spygliuotų krūmų šaltalankių uogas gan aitrios, tad jas lesti paukščiai pradeda tik po Kalėdų – jau pašalusias. Žmonės šias oranžines uogas renka rudenį ir naudoja kosmetikoje bei maistui ruošti.

Kuo patrauklios alyvos?

Šie krūmai labai kvapūs ir dekoratyvūs, reikalauja mažai priežiūros, todėl yra mėgstami sodininkų. Be to, alyvų mediena pasižymi gražia tekstūra ir naudojama smulkiems medžio dirbiniams, o žiedų eteriniai aliejai – parfumerijoje. Lietuvoje alyvos auginamos nuo XVIII a., suskaičiuojama apie 30 rūšių. Daugelis jų nuo XVI a. auginamos kone viso pasaulio soduose.

Architektūra

Lietuva atvira ne tik įvairioms kultūroms, meno kryptims, bet ir ilgainiui besikeičiantiems architektūros stiliams. Nuo klasicizmo iki gotikos, nuo romantizmo iki modernizmo – Lietuvoje gausu įvairių įdomių architektūros stiliaus pavyzdžių.

Iš kokių pastatų dažniausiai sudaryti senovės lietuvių sodybų kompleksai?

Senovės lietuvių namai skyrėsi pagal regioną. Paprastai tradicinę lietuvių sodybą sudarė šie statiniai: gyvenamasis namas, ūkiniai ir gamybiniai (daržinė, tvartas, kalvė, malūnas ir pan.) pastatai bei visoki smulkiosios architektūros statiniai (avilniai, koplytstulpiai, kryžiai, šulinys, tvora). Dažniausios statybinės medžiagos – mediena, akmuo, šiaudai.

Kuriame Lietuvos mieste stovi vienas keisčiausių pasaulio pastatų?

Kaune, Taikos ir Pramonės prospektų sankirtoje stovintis pastatas žinomas ne tik vietiniams. JAV televizijos transliuotojas CNN dėl netradicinės išvaizdos priskyrė jį keisčiausiems pasaulio statiniams. Mat ant jo fasado nupieštas 1926–1941 m. apyvarčioje egzistavęs 1 000 litų banknotas. Verslo centro „1 000“ (architektas Rimas Adomaitis) fasadą sudaro 4 500 stiklo lakštų – tai didžiausias vitražas Lietuvoje.

Kokio Kauno pastato interjerą puošia daugiau nei 100 pašto ženklų?

Laisvės alėjoje stovintys Kauno centro pašto rūmai (architektas Feliksas Vizbaras) – tarpukario architektūros paminklas, atidarytas 1932 metais. Statytojai buvo lietuviai, visos medžiagos – iš vietinių įmonių. Rūmai ypač modernūs: plokščias stogas, neįprastos formos, dideli langai – tuo metu buvo retas reiškinys. Įdomus ir pastato interjeras: ant sienų ištaipyta daugiau nei 100 pašto ženklų.

Kiek sietynų kabo Nacionalinio operos ir baletų teatro fojė?

Vilniuje esantis Nacionalinio operos ir baletų teatro rūmai (architektė Elena Nijolė Bučytė) – XX a. antrosios pusės modernizmo atspindys. Bene labiausiai dėmesį pritraukiantis pastato akcentas – fojė kabantys 72 ilgi bronziniai šviestuvai (dailininkas Jurijus Markejevas).

Kurį Lietuvos architektą XVIII a. ypač mėgo Lietuvos didikai?

Bene ryškiausias klasicizmo atstovas Lietuvoje – Laurynas Gucevičius (1753–1798). Mokėsi pas žymiausias Europos architektus, suprojektavo Vilniaus rotušę (pastatyta 1799 m.) ir Vilniaus katedrą (pastatyta 1801 m.). Savo žinias pritaikė statydamas ir žymių Lietuvos didikų – Radvilų, Sapiegų, Pacų ir kt. – projektus.

Kurio pastato atvaizdas buvo atspausdintas ant vieno lito kupiūros?

Vienas seniausių ir vertingiausių medinės architektūros pastatų – Ignalinos rajone esanti Palušės bažnyčia. Ji pastatyta nenaudojant vinių. 1757 m. pastatyta baroko stiliaus šventovė kadaise puošė vieno lito nominalo banknotą.

Koks architektūrinis objektas Kaune yra gavęs tarptautinį architektūros apdovanojimą?

2017 m. SBA koncerto iniciatyva kartu su tarptautine architektų kompanija „3deluxe“, buvo pradėta Kauno Vienybės aikštės renovacija. Aikštėje paklota šviesi nauja danga, įrengtos žalumos oazės, modernus 40-ies purkštukų fontanas, dirbtinis upelis, suoliukai. Suformuotas specialus pagrindas paspirtukų, riedlenčių gerbėjams. 2021 m. atnaujinta Kauno Vienybės aikštė pelnė tarptautinį „If Design“ apdovanojimą architektūros kategorijoje.

Kokia unikalia detale pasižymi Kauno „Žalgirio“ arena?

Modernistinis Kauno „Žalgirio“ arenos pastatas (architektas Eugenijus Milūnas) žiūrovus į Nemuno salą kviečia nuo 2011 m. rugpjūčio. Daugiau nei 20 tūkst. žmonių talpinantis statinys išsiskiria ne tik moderniu fasadu. Įdomus architekturo sprendimas – laiptai, palikti pastato išorėje. Tai vienas didžiausių architektūros projektų nepriklausomoje Lietuvoje.

Kokius paukščių skulptūras „nutupdytos“ ant aukščiausios Kauno kalvos?

Išskirtinis Kauno simbolis – aukščiausia miesto kalva, kadaise vadinta Ūžuolių kalnu. 1924 m. kalnas buvo apjuostas tvora su skulptoriaus Vinco Grybo kurto mis pelėdų skulptūromis ir taip tapo Pelėdų kalnu. Ant jo įkurta Kauno kolegijos Menų akademija, papėdėje stovi Šv. Mikalojaus bažnyčia, Benediktinų vienuolynas. 2018 m. čia buvo filmuojama režisieriaus Audriaus Juzeno istorinė drama „Pelėdų kalnas“.

Kurį Kauno pastatą siekiama įtraukti į „Lego“ konstruktorius rinkinį?

„Lego“ modelių kūrėjas Rokas Mikšūnas iš virtualių kaladėlių su konstruktorių dizaino programa atkurė modernistinės architektūros Iljinų namą, esantį Kaune (K. Donelaičio g. 19). Autoriui prireikė kantrybės – modeliavimas užtruko apie 100 valandų. Siekiama, kad iš beveik 3 tūkst. detalių sukurtas Iljinų namas taptų oficialiu „Lego“ rinkiniu.

Teatrai vaikams

Teatras – puiki pramoga ne tik suaugusiems. Lietuvoje veikia nemažai teatrų, laukiančių mažųjų lankytojų – jaunieji kultūros mėgėjai gali rinktis iš plataus spektaklių repertuaro.

Kiek spektaklių suvaidinta pirmajame lėlių teatre?

1934–1936 m. Kaune veikė marionečių teatras (įkūrėjai – dailininkas, pedagogas, lėlininkas Stasys Užinskas ir aktorius Petras Zulonas). Teatre naudota 20 lėlių, vaidino 4 aktoriai. Vos per dvejus gyvavimo metus buvo pastatyta net 50 spektaklių.

Kokiame mieste įvyko pirmasis žymiojo Kauno lėlių teatro spektaklis?

Kauno valstybinį lėlių teatrą 1958 m. įkūrė Stasys ir Valerija Ratkevičiai. Tačiau tai nutiko ne Kaune, o Kapsuke (dabartinėje Marijampolėje); ten įvyko ir pirmoji premjera – Ninos Gernet spektaklis „Stebuklingasis Aladino žibintas“. 1960 m. teatras buvo perkeltas į Kauną. Per ilgus gyvavimo metus teatre pagaminta apie 2 tūkst. lėlių, sukurta apie 15 tūkst. spektaklių, parodytų apie 2,5 mln. žiūrovų.

Kokiame vaikų teatre lėlės pirmą kartą „šoko“ baletą?

Tais pačiais 1958 m. aktorius, režisierius, pedagogas Balys Lukošius (1908–1987) įkūrė Vilniaus lėlių teatrą „Lėlė“. Jame statyti spektakliai daugiausiai pagal lietuvių rašytojų kūrinius (Kosto Kubilinsko, Balio Sruogos, Vinco Krėvės ir kt.). XX a. 9 dešimtmetyje režisierė Laima Lankauskaitė sukūrė pirmą lėlių operą „Mes – žvirbliukai“, vėliau – ir baletą „Žverbių karnavalas“. Tai buvo pirmieji netradiciniai muzikiniai lėlių spektakliai.

Koks buvo pirmasis teatras, pritaikytas vaikams, po Lietuvos nepriklausomybės atgavimo?

„Keistuoliai“ žinomi ne vienai kartai: kolektyvas populiarus ir tarp vaikų, ir tarp tėvelių. 1989 m. įsteigtas „Keistuolių teatras“ tapo pirmuoju nepriklausomu profesionaliu teatru. Per ilgus gyvavimo metus sukurta daugiau nei 70 spektaklių, 5 filmai vaikams, 4 – suaugusiems, išleista 15 muzikos albumų. Populiarūs spektakliai: „Paskutiniai Brėmeno muzikantai“, „Geltonų plytų kelias“, „Zuikio paveikslėliai“ ir kt.

Kokio knygos personažo vardu pavadintas vaikų teatras veikia Lietuvoje?

1997 m. Vilniuje režisierė Rita Urbonavičiūtė įkūrė „Raganiukės teatrą“, pavadintą vokiečių rašytojo Otfrydo Proislerio knygos „Raganiukė“ veikėjos garbei. Teatre sukurta daugiau nei 40 vaidinimų. Aktorių trupė yra pastačiusi ir nemažai gerai žinomų spektaklių: „Pinokis“, „Pelenė“, „Miegandžio gražuolė“, „Trys paršiukai“, „Karlonas ir mažylis“ ir kt. Spektakliai rodomi tiek Lietuvos, tiek užsienio mažiesiems žiūrovams.

Koks vaikiškas personažas bene populiariausias šių dienų teatro scenoje?

2010 m. Lina Žutautė sukūrė legendiniu tapusį Kakės Makės personažą. Istorija prasidėjo nuo knygos „Kakė Makė ir Netvarkos nykštukas“. Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos apdovanojimuose pripažintos geriausia knyga vaikams. 2014 m. Kakė Makė „aplankė“ Valstybinio jaunimo teatro sceną, 2017 m. sukurta muziklas, kuriame pagrindinį vaidmenį atliko populiarus dainininkė Karina Krysko.

Iš kokių medžiagų paprastai gaminamos teatro lėlės?

Paprastai lėlės gaminamos iš medienos, plastiko, porolono ir pan. Dailininkai sukuria eskizus, su konstruktoriais sprendžia, kokias gamybos technologijas pasitelkti. Be tradicinių būdų, lėles galima gaminti ir kompiuterinėmis programomis, spausdinti 3D spausdintuvais. Kuriami kostiumai, pritaikomi valdymo mechanizmai, lėlės išbandomos. Susidėvėjusios lėlės restauruojamos pagal išlikusius pirminius brėžinius.

Kodėl Panevėžio lėlių teatras išskirtinis visoje Europoje?

Panevėžyje įkurtas lėlių vežimo teatras – vienintelis toks Europoje. Aktoriai kiekvienais metais dviejų arklį traukiamu vežimu keliauja po Lietuvą, o pastaraisiais metais keliauja garvežio traukiamu vežimu. Vežime telpa ir spektaklio rekvizitai, ir aktoriams būtini asmeniniai daiktai. Maršrutas kasmet keičiamas.

Kur rengiami lėlių teatro aktoriai?

Lėlių teatro aktoriai nuo 1975-ųjų ruošiami Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, nuo 2000 m. lėlių teatro režisieriai mokomi Klaipėdos universitete. Vilniaus dailės akademijoje rengiami scenografai, galintys pasirinkti lėlių teatro specializaciją.

Kiek lėlių muziejų yra Lietuvoje?

Lietuvoje įsikūrę net penki lėlių muziejai: Senamiesčio lėlės muziejus (Vilnius), Raganių kaimo muziejus „Lėlių namai“ (Rokiškio rajone), Pačeraukštės kaimo lėlių muziejus (Biržų rajone) ir Kauno valstybinio lėlių teatro muziejus (Kaunas).

KAUNO VALSTYBINIS LĒLIŲ TEATRO MUZIEJUS

Besidomintiems lėlių teatro istorija, lėlių gamyba, jų valdymu, būtų įdomu apsilankyti Kauno valstybinio lėlių teatro muziejuje, įkurtame 1994 metais. Jame sukaupta daugiau nei 900 vertingų eksponatų: išsaugotos senų spektaklių autorinės lėlės, dekoracijos, rekvizitai. Su lėlėmis supažindina profesionalūs lėlininkai, vedamos edukacijos, dirbtuvės.

Lietuviai pasaulyje

Lietuva – maža šalis, bet iš jos kilo nemažai išskirtinių asmenybių. Žinia apie lietuviškų šaknų turinčius talentus, pasklidusius po pasaulį, neretai sulaukia didelio susidomėjimo. Dažniausiai minime krepšininkus, tačiau apstu ir kitų sričių atstovų, garsinančių Lietuvą pasaulyje.

Kuriam Lietuvoje ir pasaulyje garsiam menininkui skirta aikštė Kaune?

Vizionieriaus, vieno iš meninio judėjimo „Fluxus“ pradininko Jurgio Mačiūno (1917–1992) atminimas įamžintas Kauno Parodos kalno papėdėje esančioje aikštėje. 1962 m. JAV su bendraminčių žurnalistu A. Salčiumi sukūrė menininkų grupę „Fluxus“ (lot. *flux* – tekėjimas). Šio judėjimo atstovai atmetė meno tapatinimą su verslu ir į meną žvelgė kaip į kasdienybės žaidimą, pokštą.

Kuri lietuvių yra viena garsiausių antropologų pasaulyje?

Žymiausia orangutanų tyrinėtoja ir saugotoja, antropologė Birutė Galdikas (g. 1946) nusipelnė mokslo ir gamtos apsaugos srityje. Apie šią mokslininkę rašė garsiausi pasaulio leidiniai „Life“, „The New York Times“, „The Washington Post“. B. Galdikas nuotrauka puikavosi ant „National Geographic“ bei enciklopedijos apie žymiausias šimtmečio mokslininkes viršelių.

Kuri lietuvių pripažinta geriausia soliste pasaulyje?

Asmik Grigorian (g. 1981) – pasaulinio garso operos solistė, sopranas. Jos talentas pripažintas ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje. Ne kartą apdovanota „Auksiniu scenos kryžiumi“, 2018 m. įvertinta ordinu Už nuopelnus Lietuvai Riterio kryžiumi, 2019 m. – Šv. Kristoforo statule už tarptautinį proveržį. 2016 m. buvo pripažinta Tarptautinių operos apdovanojimų Jaunąja daininke, o 2019 m. – Metų daininke. Pastarasis titulas A. Grigorian suteikia geriausios pasaulio operos solistės vardą.

Kokiai lietuvių kilmės aktorei atidengta žvaigždė Holivudo šlovės alėjoje?

Daugiau nei 100 vaidmenų įvairiuose filmuose ir serialeuose sukūrusi amerikiečių aktorė Ruta Lee (Ruta Mary Kilmonis, g. 1936) 2006-aisiais buvo įamžinta žvaigždė Holivudo šlovės alėjoje. Alėją sudaro beveik 2,500 keramikinių plytelių žvaigždžių, skiriamų pasižymėjusiems visuomenės veikėjams.

Kurio išeivio suformuluota mokslinė teorija garsi visame pasaulyje?

Algirdas Julius Greimas (1917–1992) – lietuvių ir prancūzų semiotikas, profesorius, kalbininkas, mitologas, eseistas. Mokėsi Lietuvoje ir Europoje. Prancūzijoje apsigynė daktaro disertaciją, dėstytojavo, prisidėjo prie prancūzų lingvistikos atgimimo. Tyrinėjo lietuvių mitologiją, senuosius tikėjimus, dalyvavo politinėje išeivių veikloje. A. J. Greimo semiotikos teorija plačiai pasklidusi po pasaulį – įkurta Greimo, arba Paryžiaus, semiotikos mokykla.

Kuris lietuvių kilmės režisierius įvertintas Oskaru?

Į kino istoriją įrašytų filmų „Atgal į ateitį“, „Forestas Gampas“, „Prarastasis“ ir kitų, režisierius Robertas Zemeckis (g. 1954) įvertintas JAV Kino meno ir mokslo akademijos apdovanojimu (už filmą „Forestas Gampas“). R. Zemeckis gimė Čikagoje (JAV), italės ir lietuvių šeimoje.

Kuri lietuvių aktorė vaidino kartu su kino žvaigždėmis Tomu Kruzu ir Bradu Pitu?

Pasaulinio pripažinimo sulaukusi aktorė Ingeborga Dapkūnaitė (g. 1963) pirmą kartą scenoje pasirodė būdama ketverių. Aktorės karjerą pradėjo Kauno dramos ir Jaunimo teatruose, išvykusi iš Lietuvos vaidino Holivude. Geriausi žinomi filmai, kuriuose vaidino talentingoji I. Dapkūnaitė: „Misija neįmanoma“ (1996), „Sėptyneri metai Tibete“ (1997), „Hanibalas: pradžia“ (2007).

Kuris lietuviškų šaknų turintis menininkas išpopuliarino dienoraštinio (poetinio) kino žanrą?

Lietuvoje gimęs, tačiau 70 metų JAV gyvenęs Jonas Mekas (1922–2019) – menininkas, avangardinio kino pradininkas, rašytojas. Visą gyvenimą paskyrė avangardinio kino kurimui ir puoselėjimui, plėtojo dokumentinio dienoraštinio žanrą – užfiksuotose kadruose aukštino kasdienės smulkmenas. Įamžintas dokumentiniuose filmuose, įvertintas Lietuvos nacionaline kultūros ir meno premija, daugybe tarptautinių apdovanojimų.

PASAULIO LIETUVIŲ CENTRAS

Emigravusius lietuvius vienija Pasaulio lietuvių centras (angl. *Lithuanian World Center*). Lietuvių išeivių organizacija, įsteigta 1987 m., rūpinasi švietimu, kultūra ir mokslu: rengia visuomeninius kultūrinius renginius, puoselėja lietuvišką kultūrą ir vienija beveik pusšimtį lietuvių bendruomenių visame pasaulyje.

Apie kokią lietuvių kilmės sportininkę 2023 m. sukurtas dokumentinis filmas?

Režisieriaus Mariaus A. Markevičiaus juosta apie iš Lietuvos kilusią mišrių kovos menų čempionę „Rose Namajunas: aš esu čempionė“ sulaukė išskirtinio populiarumo Lietuvoje. Dukart tituluota UFT čempionė Rose Gertrude Namajunas (Rožė Gertrūda Namajūnaitė, g. 1992) didžiuojasi savo lietuviškomis šaknimis.